

ZA TEKMOVANJE V ZNANJU SLOVENŠČINE ZA CANKARJEVO PRIZNANJE BODO ŠESTOŠOLCI IN SEDMOŠOLCI LETOS BRALI ODPRAVO ZELENEGA ZMAJA SLAVKA PREGLA

Brali ju bodo v povezavi s krovno temo letošnjega tekmovanja

Jaz, ti, mi vsi
Le pogumno, le za mano ...
(Anja Štefan)

Tema letos ni problemska, je vedra, kot pravi predsednik Državne komisije dr. Igor Saksida v skupnih priporočilih. Kako se to izraža v Preglovi **Odpravi zelenega zmaja**? Fantovska družina, ki si želi pustolovščin, bo lahko dobra brez dvoma ustrezna motivacija za tekmovalce, ki sicer v tem času začnejo doživljati krizo branja. Koliko bomo med branjem razmišljali o prijateljstvu, tekmovalnosti, (samo)dokazovanju? Koliko morda tudi o tedanji družbeni stvarnosti, odhod na morje daleč na jug? Koliko o značilnem preglovskem humorju in jezikovni inovativnosti, ki se skriva že v imenu avta? Se delo, ki je prvič izšlo pred več kot 40-imi leti (1976) po sporočilu bistveno razlikuje od realističnih mladinskih romanov ali tovrstnih filmov, ki ji mladi berejo oz. gledajo danes? Je torej pot do razumevanja književne motivacije morda spis o fantih »danes«? Kje so v službi in zakaj? Katere avtomobile, New punce, vozijo? Kako živijo, kako se kot starši razumejo s svojimi sinovi in hčerami?

(Povzeto po: Skupna izhodišča in glavni poudarki priprave na tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje 2019/2020.)

Slavko Pregl: **Odprava zelenega zmaja**

Za tekmovanje beremo samo Odpravo zelenega zmaja; Veliko pustolovščino, prvi del tega romana iz leta 1976, pa lahko berejo učenci za bralno značko, domače branje ali pa kar tako.

Ponovimo priporočila mentorjem za pripravo na tekmovanje iz prejšnjih let ...

Poleg temeljitega poznavanja vsebinskih in slogovnih prvin izbranih besedil se bodo tekmovalci pod vodstvom mentorjev soočili s snovnim ozadjem pripovedi, poznavanjem povezave med celotnim avtorjevim delom in izbrano knjigo, poznavanjem značilnosti izbrane književne vrste – a vse to po jasnih in temeljitih bralnih korakih:

1. **podrobno branje** leposlovnega besedila (npr. s sprotim zapisovanjem v dnevnik branja ali z uporabo drugih bralnih in učnih strategij – poudariti velja metodo tesnega branja od vrstice do vrstice,¹ še posebej, če v besedilu zasledimo nenavadne, npr. starinske besede ali zahtevne tvorjenke,
2. **povezovanje** leposlovnega besedila in sobesedila z znanjem **literarne teorije in zgodovine** in (seveda),
3. **ponovno podrobno branje** književnega dela ter **razmislek** o tem, kaj v besedilu je sodobno, kaj povezano z zgodovino, kaj aktualno, kaj po mnenju bralca zastarelo (in zakaj), kako besedilo presega okvire časa, v katerem je nastalo, kako ga je torej

¹ Krakar Vogel, B. (2014). Bralna pismenost med teoretičnimi načeli in poučevalno prakso. *Slovenščina v šoli*. XVII (3-4), 25–35.

mogoče aktualizirati – vse to v pogovoru z mentorico ali mentorjem branja in drugimi sobralci.

Postopno razvijanje zmožnosti kritičnega branja bo presegalo prvotno, spontano, včasih tudi naivno (a upajmo, da ne zlonamerno) odzivanje na besedilo. Mentorji in tekmovalci ter vsi drugi, ki bodo skupaj z njimi razmišljali o besedilu (npr. starši) se bodo zato zagotovo **izogibali**:

- komentiranju **neprebranih** besedil ali njihovem zavračanju na podlagi vnaprejšnjih (nedokazanih) predpostavk o prezahtevnosti, dolgočasnosti ali še drugačni **navidezni recepcijski neustreznosti** besedil – tekmovanje, tako kot katero koli šolsko branje oz. bralni dogodek, nikoli ne moreta in ne smeta izhajati »le« iz književnih interesov mladih, še več: izziv in naloga mentorja branja sta, da jim pokaže, v čem so tudi navidezno tuja besedila v današnjem času zanimiva za branje in razpravo o prebranem;
- vrednotenju besedil na podlagi posameznih delčkov (npr. naslova ali nekaterih prizorov v besedilu) brez navezave vsega tega na celovito sporočilo besedila – to je namreč neustrezna metoda **iztrganega navajanja podrobnosti**, kar je prej dokaz pomanjkljive bralne zmožnosti kot izraz »skrbni za varnost bralcev«;
- vztrajanju pri lastnem razumevanju (tudi brez utemeljitve) in neupoštevanju mnenja sogovornikov, **rušenju pogovora o prebranem** – mentor branja torej ne bo oblikoval avtoritarnih interpretacij, ki se jih je treba le naučiti, ampak bo spodbujal mlade sogovornike, da pod njegovim vodstvom razvijejo čim bolj poglobljeno razumevanje besedila – ali celo
- nepriznavanju **pravice** avtorja (in seveda bralcev), da zgodovinsko ali sodobno snov, posameznika, medsebojne odnose **vidi in prikazuje po svoje** – bolj ali manj razumljivo, prepričljivo, provokativno ...

(Povzeto po: Skupna izhodišča in glavni poudarki priprave na tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje 2019/2020.)

Odprava zelenega zmaja je mladinski roman Slavka Pregla, ki ga je ilustriral Marjan Manček. Izšel je leta 1976 v zbirki *Cicibanova knjižnica* pri založbi Mladinska knjiga (od takrat je doživel že pet ponatisov). Po romanu je bila posneta TV-nadaljevanka. (https://www.youtube.com/watch?v=9FPL_K30oo0)

Avtor nas v delu seznanja z odraščanjem, tekmovalnostjo, ljubeznijo in egoizmom, predstavi, kako se mladostniki spopadajo z reševanjem problemov ... Med prijatelji se pojavljajo nesoglasja, vendar se potrudijo in najdejo soglasje, da na koncu prevlada prijateljstvo. Roman je za bralca zanimiv tudi zaradi humornega pristopa tako v jeziku in slogu,

Glavne književne osebe so Miha, Pipi, Andrej in Bob.

Miha in Pipi sta sošolca, ki sta si med seboj zelo različna. *»Miha je zanimiv. Najmlajši med vsemi je, kadar nanese, pa ima usta in jezik daleč pred vsemi drugimi iz bloka«. Je »iz osmega razreda, v kavbojkah«, Pipi pa je »tudi iz osmega razreda, a v kratkih hlačah in malo manjši. To pa zato, ker je bil ves ena sama zvijača, te pa se ne smejo kazati že vnaprej, in je kot tak moral biti manjši«.*

Bob je Mihov in Pipijev prijatelj, na katerega se spomnita, ko potrebujeta šoferja. Predstavljen je kot, *»fant, ki ima svojih 70 kil in 18 let. Stvar pa je v voziškem dovoljenju, ki ga ima poleg vsega tega«*^[1]. Kasneje ga lahko opredelimo kot varuha, ker se počuti odgovornega za svoja mladoletna prijatelja. Vse pa se spremeni, ko na morju spozna Sanjo in se zaljubi vanjo. Želi si, da bi Sanja videla, da je on, *»krasen junak, če zaradi ljubezni pusti prijatelja na cedilu«* in se sam z njo odpelje v Dubrovnik.

Potem pa ima zaradi tega dejanja slabo vest.

Andrej je Mihov in Pipijev sošolec. »Andrej je star toliko kot Pipi, samo v drugem bloku stanuje. Spada v klapo, v katero spadata še Miha in Pipi, od daleč pa še malo Bob«.

V drugem delu romana želi iti s prijatelji na izlet, vendar mu to prepreči nesreča. Zaradi njegove neprevidnosti ga povozi avto in mu povzroči lažji pretres možganov in zlomljeno nogo.

Zgodba se najprej odvija v Novi Gorici, nato pa glavne osebe spremljamo na poti do Dubrovnika (Hrvaška) in vse do Ohrida (Makedonija). Kasneje pa se dogajalni prostor prestavi v planine in na Bled.

Dogajalni čas se začne ob zaključku šolskega leta in traja čez poletne počitnice. Osrednja zgodba romana govori o preživljanju poletnih počitnic treh prijateljev. Miha, Pipi in Bob so mladostniki, ki si želijo doživeti poletno pustolovščino. Roman je vsebinsko razdeljen na dva dela. Prvi del se imenuje *Velika pustolovščina* in se prične, ko Miha in Pipi z odpada Dinosa rešita star avto. Brez vozniškega izpita pa jima avto ne pomeni veliko, zato se spomnita na Boba, ki bi bil pravšnji za voznika. Avto poimenujejo Old punca in se odpeljejo na veliko pustolovščino do Dubrovnika. Drugi del pa nosi naslov *Odprava zelenega zmaja*; v tem delu se fantje odpravijo na izlet v planine, kjer srečajo dekle Janjo, ki je pobegnila od doma. Pripravljene so ji pomagati, vendar se zaradi prepletanja ljubezni in naivnosti mladega Pipija njihovi pogledi na rešitev Janjinega problema razlikujejo.

(Dostopno na https://sl.wikipedia.org/wiki/Odprava_zelenega_zmaja, zadnji dostop, 23. 7. 2019.)

NEKAJ MOŽNOSTI IN PREDLOGOV ZA PRIPRAVO NA TEKMOVANJE

Letos vam kot možnost za pripravo na tekmovanje ponujamo Dnevnik branja oz. **BRANJE S SVINČNIKOM.**

BRANJE S SVINČNIKOM

Naslov knjige: _____

Avtor: _____

Za Tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje boš prebral(a) knjigo *Odprava zelenega zmaja* Slavka Pregla. O knjigi se boš pogovarjal(a) z učiteljico in sošolci/sošolkami), o njej razmišljal(a) in pisal(a) različna besedila.

Ob branju, pogovorih in pisanju o knjigi boš dosegel/dosegla) znanja in zmožnosti, ki jih boš na koncu izkazal(a) ob z razlagalnim spisom.

DOSEŽENA ZNANJA/ZMOŽNOSTI	DOKAZI O UČENJU
<p>Ob branju si zapisuješ bistvene podatke o zgodbi, svoje razumevanje prebranega in svoja razmišljanja o osebah, njihovem ravnanju ... ter s povezovanjem vsega izlučiš sporočilo knjige. Tako sproti ustvarjaš svoje dokaze o učenju (zapiske, ki bodo nastajali ob branju).</p> <p>Vanje vključiš: povzetek teme, o čem govori knjiga;</p>	

- ✎ kje in kdaj se je kaj dogajalo (predstaviš kraj in čas dogajanja, če ga lahko razbereš iz prebranega besedila ali dela besedila);
- ✎ predstaviš književne osebe – katere so, kakšne so po zunanosti in kakšne po značaju; razmišljaš, zakaj so književne osebe ravnale tako, kot so; kako so med seboj povezane, odvisne ...); pojasniš, zakaj se je kaj zgodilo in katere posledice je imelo ravnanje književnih oseb zanje, za druge in za potek zgodbe kot celote; ;
- ✎ navedeš nekaj značilnosti, ki je opaziš v pripovedi – kaj se ti zdi posebnega v tem, kako se književne osebe pogovarjajo med seboj, kaj je v njihovem jeziku humornega ali drugače posebnega ...;
- ✎ predstaviš potek dogajanja – posamezne dele in kako so povezani v celoto;
- ✎ obnoviš dogajanje (strnjeno);
- ✎ ob branju si pozoren/pozorna na posamezne dogodke, ki tako ali drugače vplivajo na zgodbo kot celoto;
- ✎ predstaviš, kdo je književno besedilo napisal in kdo ga pripoveduje;
- ✎ *napišeš poustvarjalno besedilo*, npr.: pesem na enako temo, del besedila spremeniš v dramsko besedilo, zapišeš spremenjen zaključek zgodbe, narišeš strip ...;
- ✎ oblikuješ svoje **mnenje** o besedilu kot celoti in o posameznih delih ter **utemeljiš** – **zakaj** ti je bilo to v besedilu všeč, smešno, presenetljivo ..., v katerih primerih in zakaj bi ti ravnal(a) drugače, kot so književne osebe ...

Še nekaj idej:

- opazuj jezik v pripovedi – kaj se ti zdi zanimivo, nenavadno, česa ne razumeš ...; pogovarjaj se o tem s sošolci/sošolkami in mentorjem/mentorico;
- pripravi slovar neznanih besed; najprej sam(a) napiši, kaj o njihovem pomenu sklepaš iz besedila;
- izpiši stalne besedne zveze ter jih razloži; tudi pri tem si pomagaj z razumevanjem zgodbe kot celote

Pri razumevanju pomena besed in besednih zvez si pomagaj s Slovarjem slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) v knjižni ali elektronski obliki.

NAVODILA ZA PISANJE PISNE NALOGE

RAZLAGALNI SPIS je pisanje »strokovnega« besedila o/ob prebrani knjigi na izbrano književno temo, ki je podrobneje določena v navodilih za pisanje. Pri pisanju ustrezno vključimo tudi iz literarnovedno znanje (podatke o avtorju, besedilu, značilnostih pripovedi ...), ki ga nadgradimo z lastnim razmišljanjem.

KAJ MORAMO UPOŠTEVATI?

NEKAJ PREDLOGOV NAVODIL ZA PISANJE

Primer 1:

Prebral(a) si knjigo *Odprava zelenega zmaja* in spoznal(a) glavne književne osebe, ki so si med seboj tako podobne in tako različne hkrati. Predstavi jih, kot si jih doživel(a)sam(a) ter utemelji, zakaj lahko njihovo prijateljstvo »tako dobro deluje«. Kateri dogodek, dejanje ... je bilo po tvojem mnenju najbolj »usodon« za nastanek takega prijateljstva ter to pojasni s sporočilom knjige kot celote.

Primer 2:

Ob prebrani knjigi *Odprava zelenega zmaja* si spoznal(a) več odraščajočih fantov in dekle. Izberi dva in ju predstavi, predstavi dogajalni čas in prostor ter izpostavi glavni problem (?) pripovedi. Pojasni, katera jezikovna sredstva pisatelj uporablja, da se približa bralcu in vzpostavi vzdušje v besedilu (npr., kako ustvari napetost, kaj deluje humorno ...).

Primer 3:

Prebral(a) si knjigo *Odprava zelenega zmaja* in spoznal(a) glavne književne osebe, ki so si med seboj tako podobne in tako različne hkrati, zato so tudi njihova ravnanja v določenih okoliščinah različna. Pojasni, kako so ravnali ob srečanju z Janjino težavo, kako se vse skupaj reši, zakaj Janjina mama fante poimenuje zeleni zmaji, kaj misli s tem. Kaj pove to poimenovanje o jeziku, ki ga uporablja Slavko Pregl?

Primer 4:

Prebral(a) si knjigo *Odprava zelenega zmaja* in spoznal(a) brezčasnost zgodbe. S primerom iz knjige pojasni, v čem se kaže ta brezčasnost. Primer razširi na današnji čas.

Primer 5:

Slavko Pregl ob koncu knjige *Odprava zelenega zmaja* zapiše, da ne ve, »koliko časa bo treba čakati, da se bo kje našel kakšen pisatelj, ki bo znal pisati zgodbe s koncem na začetku, da bo vse vnaprej jasno in odpleteno«. Bodi zdaj ti ta pisatelj in napiši začetek 'predrugečene' zgodbe, ki naj se zaplete v kriminalko.

Primer 6:

Prebral(a) si knjigo *Odprava zelenega zmaja*. Postavi se v vlogo novinarja oz. novinarki in za lokalni časopis napiši, kako so se spreminjali odnosi med prijatelji na poti na izlet.

Premisliti – ali je za pisanje o tem ustrezna izbira novinar in časopis?

Primer 7:

V prebranem delu zelo veliko vlogo odigra tudi t. i. Old punca. Pojasni, kako si

predstavljaš to »Old punco«. S primeri iz zgodbe utemelji, kaj predstavlja fantom, kdo je nanjo najbolj navezan in zakaj. Predstaviš lahko tudi, kaj nemalokdaj »zakuha« fantom in kako to vpliva na potek celotne zgodbe.

Primer 8:

V knjigi je veliko t. i. igre z besedami oz. pregovorov, ki pa jih pisatelj velikokrat razloži po svoje. Poišči jih nekaj in predstavi, kako delujejo nate kot bralca, ali se ti zdijo zabavni (humorni) in kako jih razumeš v povezavi s sporočilom besedila kot celote.

(Aleksandra Godec), Vanja Jesenek, Andreja Krajnc, Ljiljana Mićović Struger